

OCHRANA A PODPORA ZDRAVÍ

TÉMATA SEMINÁŘŮ

3. a 4. výukový týden:

Rutinní zdravotnická statistika 1. část

5. a 6. výukový týden:

Rutinní zdravotnická statistika 2. část

7. a 8. výukový týden:

Standardizace relativních ukazatelů, SDŽ

9. a 10. výukový týden:

Měření frekvence nemocí v populaci

ZÁKLADNÍ LITERATURA

- Bonita, R., Beaglehole, R., Kjellström, T.: Basic epidemiology. 2nd edition. Geneva - Switzerland: World Health Organization; 2006. *Dostupné z http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43541/1/9241547073_eng.pdf*
- Gerylovová, A., Holčík, J.: Úvod do základů statistiky (text pro semináře). Brno, Masarykova univerzita 2011, 50 s. (kapitola Relativní ukazatelé)
- Holčík, J., Žáček, A., Koupilová, I.: Sociální lékařství, Brno, Masarykova univerzita 2011, 137, s.
- Holčík, J.: Systém péče o zdraví a zdravotní gramotnost, Brno, MU a MSD 2010, 293 s.

SOCIÁLNÍ LÉKAŘSTVÍ

V teorii SL dominují 3 základní otázky:

Jaké je zdraví populace?

Hodnocení zdravotního stavu

Proč je takové?

Determinanty zdraví

Jak ho můžeme zlepšit?

Ovlivnitelnost zdraví

HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU POPULACE

2 zdroje informací:

- rutinní statistiky
- výběrová šetření

HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU POPULACE

2 zdroje informací:

- rutinní statistiky
- výběrová šetření

RUTINNÍ ZDRAVOTNICKÁ STATISTIKA

VYUŽITÍ PRO HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU
OBYVATELSTVA

Rutinní zdravotnická statistika

I. Zdravotnická statistika

- a) ÚZIS a NZIS**
- b) Okruhy informací ve zdravotnické statistice**
- c) Publikace**

II. Dílčí statistiky využívané ke studiu zdravotního stavu populace

- a) Demografická statistika**
- b) Statistika nemocnosti**
- c) Statistika zemřelých**

RUTINNÍ STATISTIKY

- odvětvové rutinní statistiky - ČSÚ
www.czso.cz (ŠÚ SR www.statistics.sk)
- **systematicky a pravidelně** sbíraná data
- soubory **uspořádaných dat** a **ukazatelů**

ABSOLUTNÍ A RELATIVNÍ UKAZATELE

- **Absolutní čísla:**

- Rozsah jevu (zdr. problému) v populaci, v prostoru a čase
- Plánování a řízení (zdravotnických služeb)

- **Relativní čísla:**

- Výstižnější popis sledovaného jevu
- **Orientační srovnání (x STANDARDIZACE)**

SLOŽITĚJŠÍ UKAZATELE

- Berou v potaz více údajů, matematické modely (SDŽ jako ukazatel úmrtnostních tabulek)

ABSOLUTNÍ UKAZATELE

Pohyb obyvatel České republiky podle ČSÚ

ukazatel	1. pololetí 2012	1. pololetí 2013	rozdíl
sňatky	18 599	16 618	-1 981
rozvody	12 954	14 220	1 266
živě narození	53 638	52 001	-1 637
- z toho mimo manž.	23 077	23 240	163
zemřelí	55 659	55 811	152
potraty	19 442	18 798	-644
přistěhovalí	9 237	16 121	6 884
vystěhovalí	3 375	15 514	12 139
přir. přírůstek	-2 021	- 3 810	-1 789
přírůstek stěhov.	5 862	607	-5 255
celk. přírůstek	3 841	-3 203	-7 044
stav obyv. k 1. 7.	10 509 286	10 512 922	3 636

RELATIVNÍ UKAZATELE

Tab.1.2.

Pohyb obyvatelstva (relativní údaje na 1000 obyvatel) podle oblastí, krajů a okresů
v roce 2012

Population and vital statistics (relative data per 1,000 inhabitants): by area, region and district;
in year 2012

Oblast, kraj, okres <i>Area, region, district</i>	Sňatky <i>Marriages</i>	Rozvody <i>Divorces</i>	Živě narození <i>Live births</i>	Potraty <i>Abortions</i>	Zemřelí <i>Deaths</i>	Koje- necká úmrtnost *) <i>Infant mortality^{*)}</i>	Novoro- zenecká úmrtnost*) <i>Neonatal mortality^{*)}</i>	Přirozený přírůstek <i>Natural increase</i>	Přistě- hovalí <i>Immigrants</i>	Vystě- hovalí <i>Emigrants</i>	Přírůstek stěho- váním <i>Net migration</i>	Celkový přírůstek <i>Total increase</i>
Česká republika	4,3	2,5	10,3	3,6	10,3	2,6	1,6	0,0	2,9	1,9	1,0	1,0
oblast (NUTS 2):												
Praha	4,7	2,2	11,4	3,4	10,0	1,6	0,8	1,4	25,9	23,2	2,7	4,1
Střední Čechy	4,3	2,8	11,2	3,8	9,9	2,1	1,7	1,3	20,2	11,8	8,4	9,7
Jihozápad	4,3	2,5	10,3	4,0	10,4	2,7	1,6	-0,1	7,1	5,9	1,3	1,2
Severozápad	4,1	2,8	9,8	4,5	10,6	3,8	2,1	-0,9	7,5	9,0	-1,5	-2,4
Severovýchod	4,3	2,5	10,2	3,7	10,4	3,0	1,8	-0,1	6,5	6,9	-0,5	-0,6
Jihovýchod	4,3	2,4	10,4	3,1	10,1	3,1	2,1	0,3	6,5	5,9	0,6	1,0
Střední Morava	4,2	2,3	9,6	3,1	10,4	2,5	1,5	-0,8	4,6	5,7	-1,1	-1,9
Moravskoslezsko	4,2	2,6	9,6	3,4	10,7	2,2	1,2	-1,1	3,6	5,7	-2,2	-3,3

RELATIVNÍ STATISTICKÉ UKAZATELE

- **Ukazatele struktury**
- **Ukazatele frekvence**
- **Indexy**

UKAZATELE STRUKTURY

- Vyjadřují **podíl** (proporci) **části k celku**
- $\frac{A}{B} \times 10^k$ (k = 2 nebo 3)
- A je součástí B
- Udává se v % nebo v ‰
- Hodnoty od 0 do 1
- **Pravděpodobnost** (riziko či naději) **výskytu** jevu

UKAZATELE FREKVENCE

- **Počet jevů** (narození, potratů, úmrtí, onemocnění, pooperačních komplikací) vzhledem **k velikosti prostředí.**
- $\frac{A}{B} \times 10^k$ ($k = 2, 3, 4 \dots$)
- A není součástí B
- **Frekvence** (počet) jevů na jednotku prostředí
- Hodnoty od 0 do nekonečna
- Míry, kvocienty, název končí -OST

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

- $\frac{A}{B} \times 10^k$ ($k = 2$)
- A = hodnota ukazatele za určité období
- B = hodnota téhož ukazatele za dřívější období
- 2 typy indexů:
  - s pevným základem
  - s pohyblivým základem

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

- **Index s pevným základem**
  - Základ (100%) = první údaj v časové řadě

- **Index s pohyblivým základem**
  - Základ (100%) = hodnota v předcházejícím období

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

Vývoj počtu narozených s VVV ČR v letech 1980 - 2010

Rok	Počet nar. s VVV (na 10000 ŽN)	Index s pevným základem (%)	Index s pohyblivým základem (%)
1980	157,0		
1990	172,4		
2000	414,5		
2010	433,0		

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

Vývoj počtu narozených s VVV ČR v letech 1980 - 2010

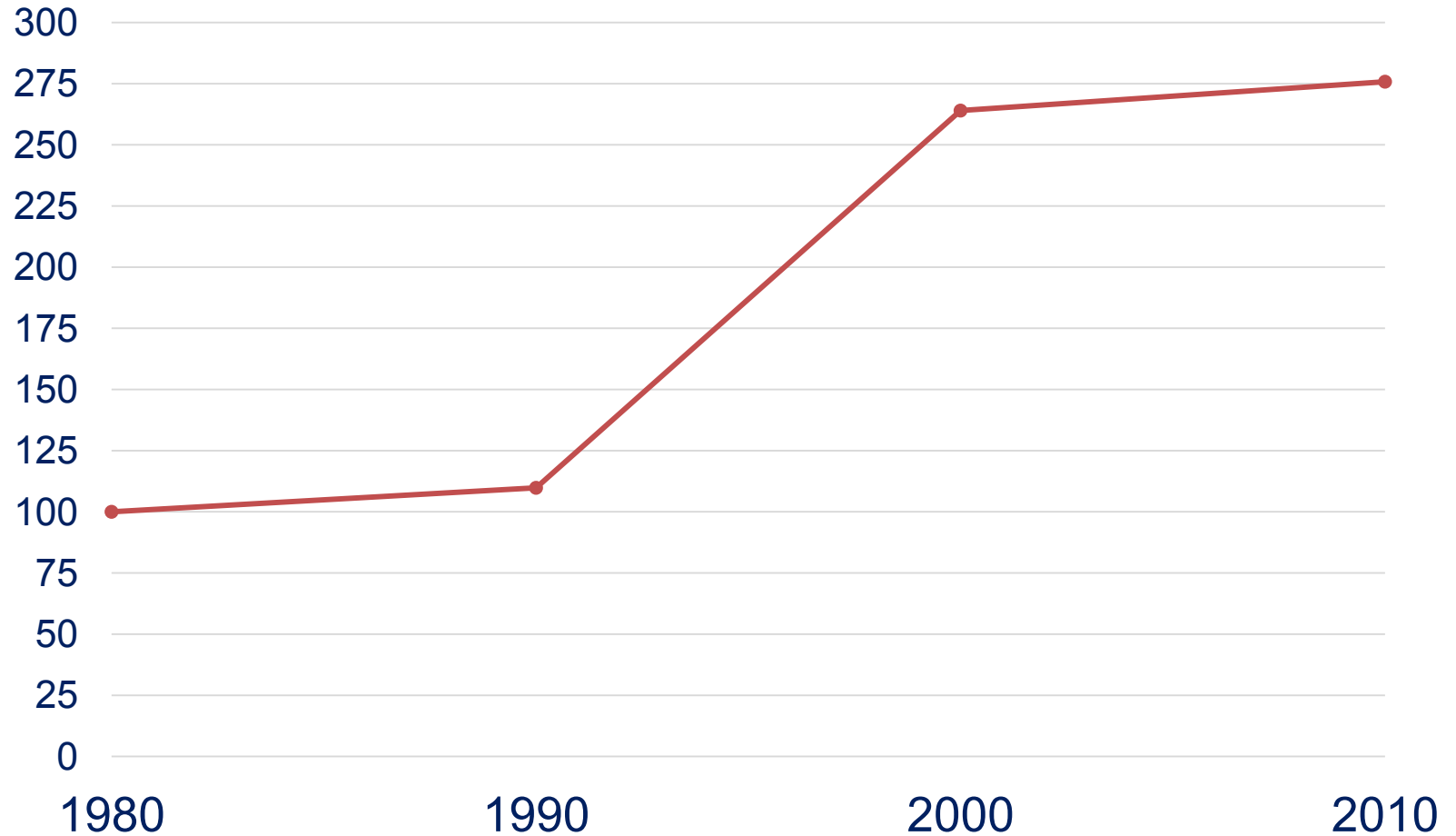
Rok	Počet nar. s VVV (na 10000 ŽN)	Index s pevným základem (%)	Index s pohyblivým základem (%)
1980	157,0	100,0	-
1990	172,4	109,8	109,8
2000	414,5	264,0	240,4
2010	433,0	275,8	104,5

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

- **Index s pevným základem**
  - Základ (100%) = první údaj v časové řadě
  - Vyjadřuje celkový trend časové řady
    - Stoupající, klesající, stacionární
    - Pravidelný, nepravidelný
    - Periodické kolísání (střídání růstu a poklesu v určitých cyklech)

Vývoj výskytu VVV

%

—● Index s pevným základem

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

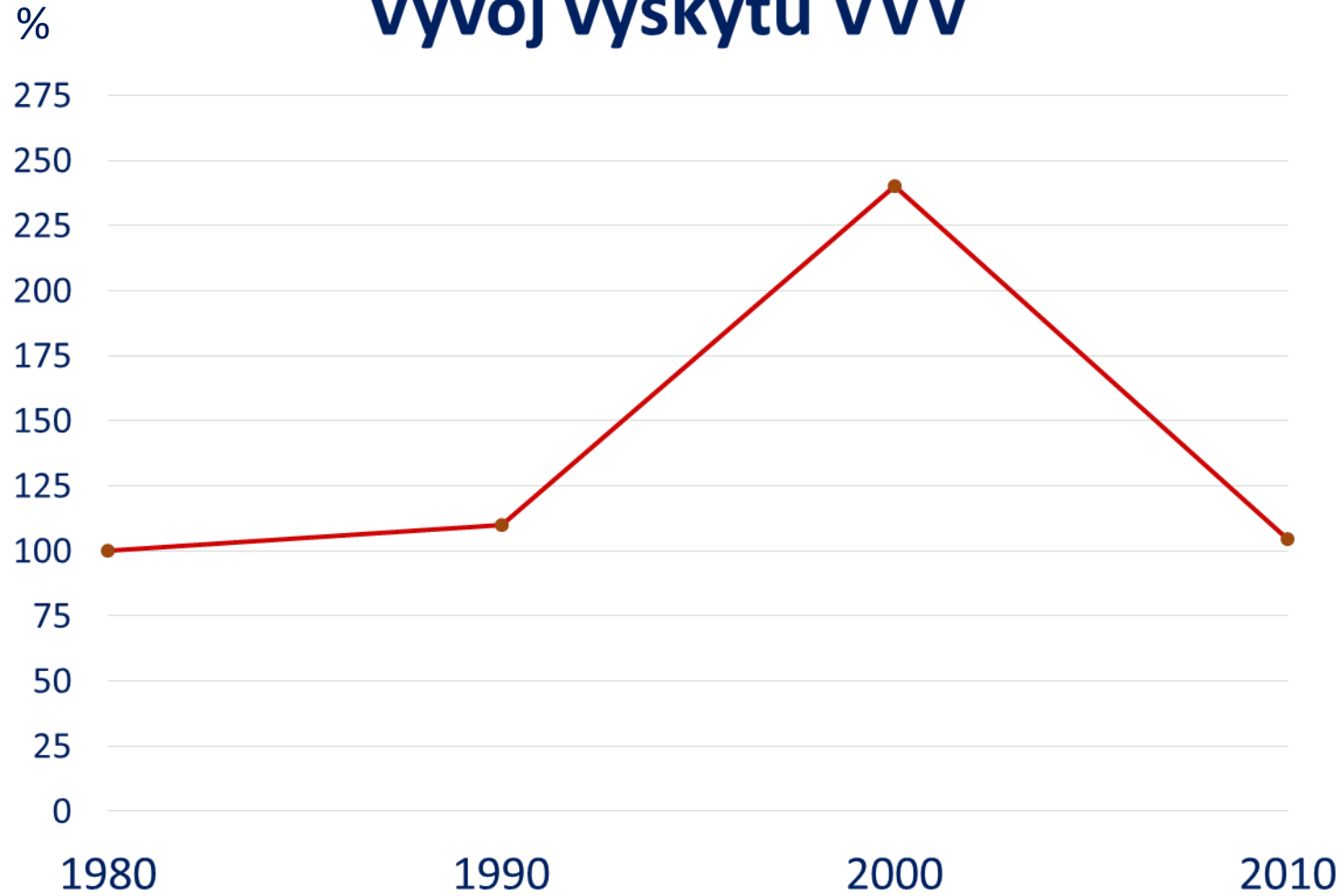
■ Index s pevným základem

- Základ (100%) = první údaj v časové řadě
- Vyjadřuje celkový trend časové řady
  - Stoupající, klesající, stacionární
  - Pravidelný, nepravidelný
  - Periodické kolísání (střídání růstu a poklesu v určitých cyklech)

■ Index s pohyblivým základem

- Základ (100%) = hodnotu v předcházejícím období
- Vyjadřuje tempo změn v čase
  - tzn. o kolik stoupla nebo klesla hodnota ukazatele vzhledem k předchozí hodnotě)

Vývoj výskytu VVV

—●— Index s pohyblivým základem

INDEXY PRO HODNOCENÍ ČASOVÝCH ŘAD

- Dynamika změn a jejich zákonitosti
- Grafické znázornění
- Typy řad
  - okamžikové
  - intervalové
- Srovnatelnost dat
  - územní, věcná, časová (standardizace)

RUTINNÍ ZDRAVOTNICKÁ STATISTIKA

OKRUHY INFORMACÍ:

- 1. Obyvatelstvo**
- 2. Zdravotní stav**
- 3. Síť a činnost zdravotnických zařízení**
- 4. Pracovníci ve zdravotnictví**
- 5. Ekonomické údaje**

ÚZIS a NZIS

- **Ústav zdravotnických informací a statistiky**
  - Ministerstvo zdravotnictví ČR
  - www.uzis.cz
  - www.nczisk.sk
- **Národní zdravotnický informační systém**
  - sběr a zpracování zdravotnických informací
  - vedení zdravotních registrů
  - poskytování informací
  - využívání informací

NZIS: Registry a informační systémy

- ČSÚ
- SZÚ
- ČSSZ
- NCONZO
- MŠMT
- MPSV
- MF
- ZP

ÚZIS: PUBLIKACE ÚDAJŮ ZE ZDRAVOTNICKÉ STATISTIKY

Zdravotnická ročenka ČR

- Souhrnná publikace, obsahuje 7 kapitol
- Vychází každoročně od r. 1960
- Od r. 2006 ročenky pro jednotlivé kraje

Zdravotnická statistika

- monotematické publikace (např.: Zemřelí, Narození a zemřelí do 1 roku, Péče o nemocné cukrovkou, Potraty, Infekční nemoci, Hospitalizovaní).

Databáze

- WHO, Eurostat, OECD, World Bank, OSN

II. DÍLČÍ STATISTIKY VYUŽÍVANÉ KE STUDIU ZDRAVOTNÍHO STAVU POPULACE

UKAZATELE PRO HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU

- 1. Obyvatelstvo**
- 2. Zdravotní stav**
- 3. Sít' a činnost zdravotnických zařízení**
- 4. Pracovníci ve zdravotnictví**
- 5. Ekonomické údaje**

UKAZATELE PRO HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU

Demografická statistika

A: Velikost a složení populace

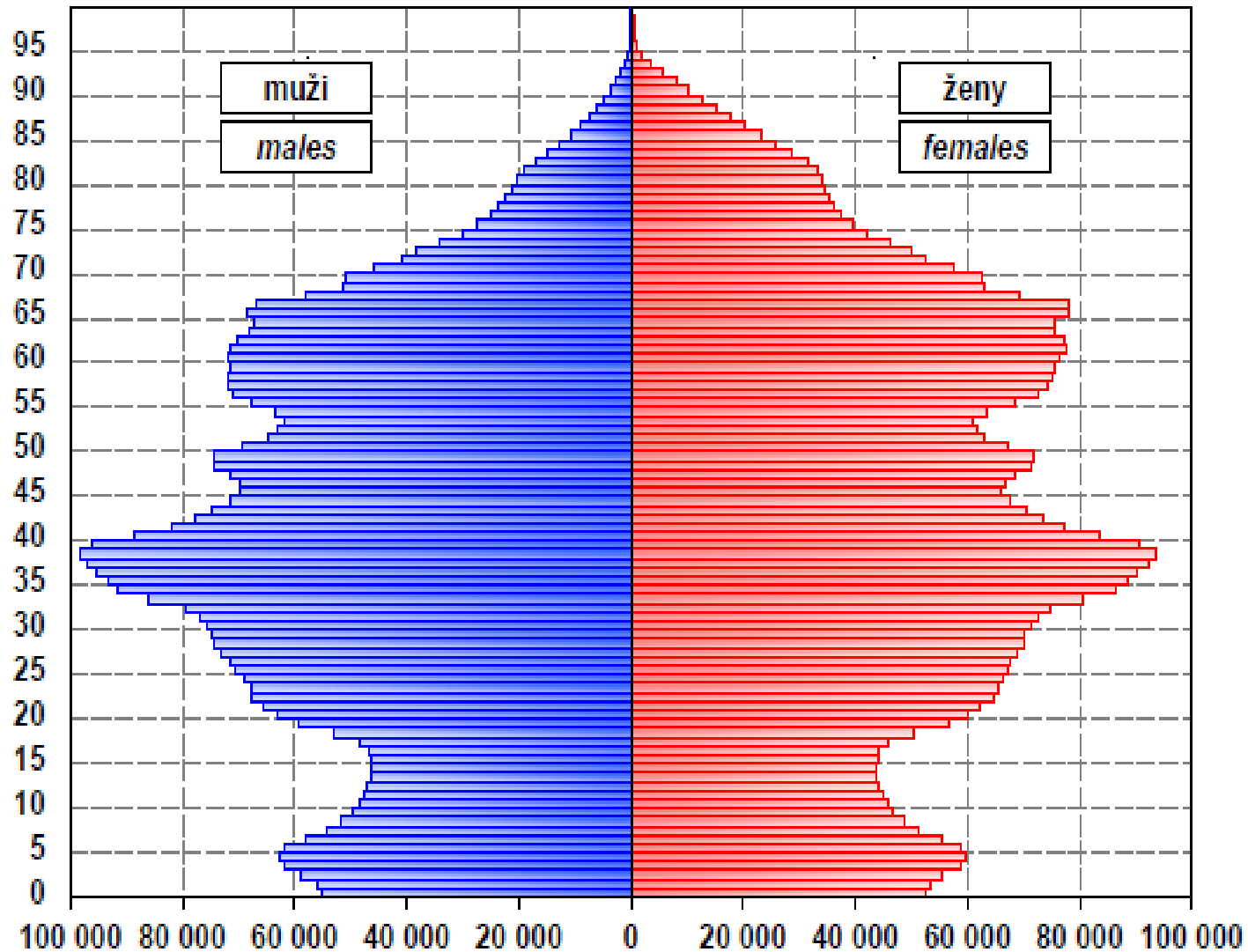
B: Demografické procesy

Statistika zdravotního stavu

A: Statistiky nemocnosti

B: Statistika zemřelých

Věkové složení obyvatelstva k 1.7. *Population by age to 1.7.*

UKAZATELE DEMOGRAFICKÉ STATISTIKY

DEMOGRAFIE

- vědní obor, který se zabývá
REPRODUKČÍ LIDSKÝCH POPULACÍ
- demografická statistika
  1. demografická statika
  2. demografická dynamika

ÚKOL: VÝPOČET ZÁKLADNÍCH DEMOGRAFICKÝCH UKAZATELŮ

Údaje pro výpočet ukazatelů

Rok 2014

- **Celkový počet obyvatel:**
k 1. 7. 2014: **10 524 783** (z toho 5 355 637 žen)
- **Počet obyvatel:**
  - ve věku 0-14: 1 589 215
  - ve věku 65+: 1 852 882
- **Počet ukončených těhotenství: 147 208**
  - z toho potratů: 36 956
- **Počet narozených: 110 252**
  - z toho živě: 109 860
  - z toho mrtvě: 392
- **Počet žen v reprodukčním věku (15-49 let): 2 437 301**
- **Počet zemřelých: 105 665**
- **Počet zemřelých do 1 roku: 263**
- **Počet zemřelých do 28 dní (0-27): 172**

UKAZATELE ZDRAVOTNÍHO STAVU

Negativní míry zdraví

- **Statistika (evidence) nemocí**
- **Statistika (evidence) úmrtí**

MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ A PŘIDRUŽENÝCH ZDRAVOTNÍCH PROBLÉMŮ

- **Pomocí klasifikace se kódují:**
  - **Povinně hlášená onemocnění, důvody hospitalizace, příčiny smrti**
  - **Důvody poskytnutí ambulantních služeb a kontakt s nimi**
  - **Příčiny PN a invalidity, nemoci nebo stavy nebo povaha poranění a otrava**

I.	Některé infekční a parazitární nemoci .....
II.	Novotvary.....
III.	Nemoci krve, krvetvorných orgánů a některé poruchy týkající se mechanismu imunity .....
IV.	Nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek .....
V.	Poruchy duševní a poruchy chování.....
VI.	Nemoci nervové soustavy.....
VII.	Nemoci oka a očních adnex .....
VIII.	Nemoci ucha a bradavkového výběžku .....
IX.	Nemoci oběhové soustavy.....
X.	Nemoci dýchací soustavy.....
XI.	Nemoci trávicí soustavy.....
XII.	Nemoci kůže a podkožního vaziva .....
XIII.	Nemoci svalové a kosterní soustavy a pojivové tkáně .....
XIV.	Nemoci močové a pohlavní soustavy .....
XV.	Těhotenství, porod a šestinedělí.....
XVI.	Některé stavy vzniklé v perinatálním období .....
XVII.	Vrozené vady, deformace a chromozomální abnormality.....
XVIII.	Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy nezařazené jinde.....
XIX.	Poranění, otravy a některé jiné následky vnějších příčin.....
XX.	Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti .....
XXI.	Faktory ovlivňující zdravotní stav a kontakt se zdravotnickými službami .....
XXII.	Kódy pro speciální účely.....

MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ

- **Klasifikace nemocí (úrazů, vad, poruch, komplikací, léčebné péče atd.) do kapitol, podkapitol a skupin.**
- 22 kapitol, alfanumerické kódy
- Statistické zpracování a srovnávání.

MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ

- Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize, aktualizovaná verze 1. 4. 2014
- 3 díly:
  1. Hlavní klasifikace
  2. Instrukční příručka
  3. Abecední seznam

MKN-10:

Příklad: ZN horní třetina jícnu

II. Kapitola: Novotvary (C00-D48)

ZN trávicího ústrojí (C15-C26)

ZN jícnu C15

C15.3: ZN horní třetina jícnu

UKAZATELE ZDRAVOTNÍHO STAVU

Negativní míry zdraví

- nemocnost
- úmrtnost

UKAZATELE ZDRAVOTNÍHO STAVU

Statistika (evidence) nemocí:

- Statistika pracovní neschopnosti
  - krátkodobá PN
  - dlouhodobá PN (invalidita)
- Statistika hospitalizovaných
  - příčiny a délka hospitalizace
- Statistika povinně hlášených nemocí
  - 72 přenosných + 17 hromadně se vyskytujících nemocí

UKAZATELE ZDRAVOTNÍHO STAVU ZALOŽENÉ NA EVIDENCI NEMOCÍ

Ukazatele nemocnosti:

- **Incidence**
- **Prevalence**
- **Průměrná doba trvání nemoci**

STATISTIKA NEMOCNOSTI

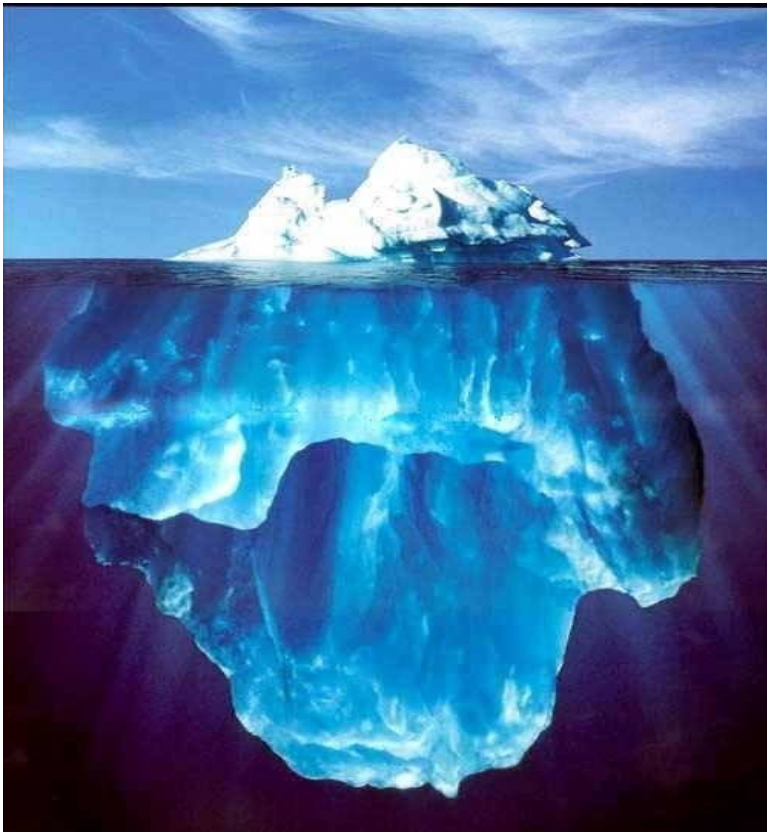
Klady

- údaje pro popis zdravotního stavu
- srovnávání, hodnocení trendů (vývoje v čase)
- východisko pro počáteční fáze výzkumu (formulace pracovních hypotéz)
- všeobecně dostupný a relativně levný zdroj informací

Zápory

- fenomén ledovce

Fenomén ledovce

- Osoby, které navštíví zdravotnické zařízení.
-

- Nemoc v latentní fázi.
- Nemocní, kteří nenavštíví ZZ.
- Trvalé následky nemocí - zdravotní handicapy.
- Osoby, jež nemoc nevnímají.

STATISTIKA NEMOCNOSTI

Klady

- údaje pro popis zdravotního stavu
- srovnávání, hodnocení trendů (vývoje v čase)
- východisko pro počáteční fáze výzkumu (formulace pracovních hypotéz)
- všeobecně dostupný a relativně levný zdroj informací

Zápory

- fenomén ledovce
- nekompletnost dat
- neznámá správnost
- živelnost, nepropojenost